

40. Симонов К.М. Разные дни войны. Дневник писателя. 1942-1945 гг. / Константин Симонов. – М. : Грифон, 2005. – 656 с. ил.

41. Фельдман О. Серьезный разговор / О. Фельдман, В. Черемных // Военно-исторический журнал. – 1961. – № 5. – С. 105-110.

42. Штеменко С.М. Генеральный штаб в годы войны / С.М. Штеменко. – [2-е изд.]. – М. : Воениздат, 1989. – 560 с. : ил. – (Военные мемуары).

Стамбол І.І.

УДК 94(477):929Липа:930"19"

"ЛИПІВСЬКІ ЧИТАННЯ" – НОВІТНІЙ ДОРОБОК ОДЕСЬКОЇ БІОГРАФІСТИКИ

В статті проаналізовано розвиток в Одесі одного з напрямків української біографістики – липознавства – біографії, спадщини та вплив на певні галузі суспільствознавства Івана та Юрія Лип. Висвітлено основні тенденції в дослідженнях даних діячів, опублікованих за останнє десятиліття у збірках матеріалів "Липівських читань".

Ключові слова: Іван та Юрій Липи, "Липівські читання", біографістика.

В історії України ХХ ст. є багато постатей, які більшою чи меншою мірою впливали на розвиток політичних та культурних процесів. Одні займали положення місцевих "корифеїв", інші – ставали знаковими особистостями для загальнонаціональних рухів. Життєві шляхи цих діячів вивчає окремий напрямок історичної науки – біографістика, мета якої не лише виявити основні моменти життя та діяльності видатних осіб, а також прослідкувати їхню діяльність на тлі епохи. Тільки об'єднавши такі компоненти можна скласти уявлення про певний період, адже в історичному процесі саме люди відіграють основну роль. Тому в пошуках відповідей стосовно процесу українського націєтворення слід зупинитися насамперед на діячах, котрі мали чималий вплив на суспільну думку. До таких, після років забуття радянської історіографії та певного доробку діаспорних дослідників, варто зараховувати і мислителів, чиї діяльність і творча спадщина пов'язані не лише із загальноукраїнським національним рухом, а й з Одесою зокрема. Мова йде про батька і сина: Івана та Юрія Лип, чиї імена так і залишаються відомими не надто широкому колу українців. Зважаючи на це, варто зазначити основні моменти їхньої біографії.

Іван Львович Липа (1865-1923) – видатний український літератор та громадсько-політичний діяч, один із засновників та, ймовірно, автор програмних засад першої в Наддніпрянській Україні таємної політичної організації з самостійницькими гаслами – "Братерства Тарасівців" [27]. В Одесі

Іван Львович проживав в 1902-1919 рр. і став причетним до заснування україномовного видавництва "Народний стяг", де друкувалися книги українських письменників, розпочав видання кількох часописів і чимало друкувався сам у провідних тогочасних періодичних виданнях [35]. Поряд із ідейно-політичною працею, І.Липа постійно займався своєю фаховою справою – медициною. Під час правління Директорії він обіймав посаду міністра культів, що змусило його відступати разом із урядом, і залишити Одесу. Його син, Юрій Липа (1900-1944) – провідний український геополітик, політичний ідеолог та поет, свої блискучі геополітичні ідеї пов'язував насамперед із півднем України, тобто з місцевістю, в якій зростав. В Одесі він брав участь у молодіжних організаціях, вперше почав друкуватися [29]. Навіть після еміграції Ю.Липа продовжував світоглядно повертатися до причорноморського міста як потенційного центру українства. Зважаючи на це, він заснував Чорноморський інститут у Варшаві [13]. Як і батько, практикував лікарську справу і залишився відданий національній справі до кінця, не бажаючи емігрувати з українських земель навіть під час наступу радянських військ в 1944 р., через що і поплатився своїм життям [41].

Незважаючи на значні досягнення цих постатей в національній справі на сьогодні є лише часткові дослідження їх спадщини та життєвих перипетій. Багато питань, особливо пов'язаних з ранніми періодами діяльності Лип є або непідтвердженими, або взагалі замовчуються та невірно трактуються. Причиною є насамперед відсутність ґрунтовних монографічних досліджень, що могли б показати суцільну картину біографій цих постатей. Ю.Липі пощастило – його дослідником став колишній товариш і соратник бібліограф Лев Биковський [4]. Також існує щонайменше два бібліографічні описи творів Юрія Івановича та літератури про нього [51], але немає монографії і повного видання творів. З дослідженнями, пов'язаними з Іваном Львовичем, справа набагато гірша. Вони обмежуються згадками сучасників [8], відсутністю досліджень в діаспорі і поодинокими розвідками сучасних істориків, основою яких дуже часто є більш ранні роботи, а не новознайдені архівні й особливо епістолярні джерела. Бібліографічного покажчика праць, попри велику активність І.Липи в більшості відомих часописів першої половини ХХ ст., так і не складено навіть мінімального, за виключенням маловідомої збірки, виданої Ю. Липою. В більшості випадків можна зустріти лише перелік видань, в яких вміщено праці діяча, що переважно буває неповним.

За таких умов дуже доречною стала поява в Одесі Фонду ім. Івана та Юрія Лип в 1999 р. Завданнями його з самого початку були популяриза-

ція імен видатних діячів, сприяння розвитку досліджень їхніх життєвих шляхів, публікація головних праць Ю.Липи [19]. Керівник фонду Галина Дольник зазначала, що головними спонсорами Фонду є видавництва "Світ", "Каменярь" і налагоджено співпрацю з місцевими науковими установами. Це свідчить про схильність Фонду не до меценатських чи видавничих завдань, а до організаційних та популяризаційних, що дуже позначилося на фінансовому забезпеченні. Адже, як виявилось згодом, залучити "українських меценатів" стало нелегкою справою. Проте, через рік після заснування силами Фонду було організовано конференцію, присвячену 100-річчю з дня народження Ю.Липи, а далі кожних два роки проводилися "Липівські читання". Це низка конференцій, присвячених дослідженню біографії та спадщини родини Лип. Конференції здебільшого мають опубліковані тези, що визначає їхнє важливе місце у вивченні липознавства, а отже і в українській біографістиці. Матеріали збірок широко використовуються краєзнавцями, біографами, літературознавцями та сучасними дослідниками українського національного руху кінця XIX – початку XX ст. Зокрема, в наукових статтях істориків О. Завальнюка [16], С. Кучеренко [24, 25], літературознавців М. Васьківа [6], О. Томчука [44], політолога Л. Домашенка [14] та багатьох інших є посилання на матеріали, вміщені в збірках "Липівських читань". Наявність збірок і те, що вони використовуються дослідниками, зумовлює необхідність аналізу матеріалів, вміщених на їх сторінках. Тому дана стаття має насамперед дати узагальнюючу оцінку доробку одеського липознавства.

Загалом було проведено п'ять конференцій "Липівських читань", не рахуючи конференції, присвяченої 100-річчю Ю. Липи, що передувала їм і за своїм характером була схожа на читання. Окрім того, П'яті читання проводилися вже не в Одесі, а Кам'янці-Подільському, але з ініціативи одеситів, завдяки чому їх також відносять до одеського доробку.

З огляду на те, що об'єктом дослідження є не лише матеріали збірок "Липівських читань", а й самі конференції, доцільним буде спочатку розглянути історію їх проведення. Джерелом тут виступає одеська періодична преса, а історіографічними попередниками – вступні статті до збірок, в яких є згадки про проведення конференцій. Після цього за матеріалами збірок буде проаналізовано склад статей та перелік авторів, що надасть можливість оцінити внесок збірок до українській біографістиці. Також доречно буде зазначити статистичний опис матеріалів для виявлення кількісних показників, їхньої важливості для вивчення Івана та Юрія Лип.

Першу велику Всеукраїнську конференцію "Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті" в Одесі було проведено до 100-річчя Ю. Липи

в 2000 р. на філологічному факультеті ОНУ ім. І.І.Мечникова. Незважаючи на те, що "Липівські читання" мають дещо інший формат і присвячені батькові й синові Липам, цю конференцію деякі дослідники, зокрема Т. Мейзерська, вважають початком читань [30]. Дану конференцію було організовано за підтримки низки установ: Національної академії наук, Одеської облдержадміністрації, Одеським державним університетом імені І.І. Мечникова та обласного об'єднання Всеукраїнського товариства "Просвіта" ім. Т. Шевченка [22]. Кошти на проведення конференції виділила Одеська ОДА. Оргкомітет конференції було сформовано за рік до події, що свідчить про серйозну підготовку до святкування. Окрім Всеукраїнської, що проходила в кінці квітня, було проведено ще 5 травня меншу за обсягом конференцію в одеській дитячій бібліотеці імені Івана та Юрія Лип. На ній було презентовано покажчик праць Ю. Липи, складений О. Янчуком [22]. Про Другі "Липівські читання", що відбулися в 2001 р., окрім усних спогадів учасників і організаторів, немає ніяких відомостей. Залишається перспектива виходу збірки цієї конференції, адже матеріали зберігаються в засновника Фонду ім. Івана та Юрія Лип Г. Дольник. Відомо, що 5 травня 2004 р. невідомою на сьогодні організацією "Український стандарт" на чолі з Катериною Степанченко було проведено святкування дня народження Ю. Липи. Автор статті про цю подію М. Мейзерський зазначає, що святкування проводилося в аудиторії (ймовірно, одного з університетів) при невеликій кількості студентської молоді [31]. Зв'язок цієї події з "Липівськими читаннями" встановити не вдалося. Період 2002-2004 рр. виявився шляхом складних пошуків фінансування, яке було знайдене вже аж до Третіх читань. Вони проводилися в день 106-ї річниці Ю. Липи в стінах Південноукраїнського педагогічного університету ім. К. Ушинського. Окрім цієї установи, організаторами виступили обласне об'єднання "Просвіта" та управління освіти і наукової діяльності Одеської облдержадміністрації [21]. Конференція мала на меті насамперед популяризацію ідей Ю. Липи та їх актуалізацію серед молодих дослідників, про що свідчить характер виголошених доповідей. Цій темі присвячені доповіді професора Сумського педагогічного університету Лариси Горболіс ("Ідеї Юрія Липи як культурософське підложжя осмислення національної самосвідомості") та дослідниці з Одеської національної морської академії Світлани Василенко ("Моє наукове зацікавлення – "Чорноморська доктрина" Ю. Липи") [21]. Важливою відзнакою цієї конференції є те, що на запрошення організаторів на неї прибули онуки Юрія Липи – Павло і Максим. За свідченнями автора статті про дану подію, вони виявили інтерес до всього, що відбувалося під час "Липівських читань", – і на

конференції, і на засіданні круглого столу в офісі "Просвіти" [21]. "Круглий стіл" відбувся 6 травня за темою: "Липівські читання – актуальність і перспективи дослідження творчості Івана та Юрія Лип" та підбивалися підсумки конференції. Під час "круглого столу" було прийнято кілька рішень щодо розвитку липознавства: продовжувати "Липівські читання" в Одесі, надавши їм статус Міжнародних із залученням діаспорних науковців; порушити питання перед Центральними органами ВУТ "Просвіта" про видання творів І.Липи; ініціювати встановлення пам'ятної дошки Іванові Липі і пам'ятника Іванові та Юрію Липам в Одесі. Окрім того, Максим та Павло Гуменецькі (сини Марти Липи-Гуменецької) порушили питання про родинний архів, в якому, за їх словами, є багато рукописних творів, документів Івана та Юрія Лип, що потребують опрацювання [1]. Варто відзначити, що нічого із зазначеного (на 2012 р.) так і не було виконано.

Наступні, Четверті читання проведено також на початку травня 2008 р. протягом двох днів. Організаторами знову виступили Одеський благодійний фонд імені Івана та Юрія Лип та історико-філологічний факультет Південноукраїнського педагогічного університету ім. К. Ушинського. Цього разу конференція значно розширила географію доповідачів: були науковці не лише Одеси, Києва, західних областей, а й із Сум, Ялти, Запоріжжя [20]. На конференції, окрім доповідей, лунали заклики до розширення липознавчих студій. Зокрема, неодноразово було виголошено тезу про те, що Одеса має стати центром липознавства. Окрім того, звучали пропозиції про створення осередків при місцевих університетах, де б вивчалися "свої" видатні особистості та про необхідність введення імен Лип до шкільного курсу "Література рідного краю" і експозицій літературного та історико-краєзнавчого музеїв [20]. Після конференції учасники здійснили подорож до с. Дальник, де І. Липа відкрив на поч. ХХ ст. лікарню, в якій тривалий час працював. Наступного дня відбулась зустріч в бібліотеці ім. Івана та Юрія Лип, де було презентовано невелику експозицію з книжками, фотографіями та іншими матеріалами про їх життя і творчість [20]. П'яті "Липівські читання" проводилися, як вже зазначалося, в Кам'янець-Подільському національному університеті ім. Івана Огієнка 17 травня 2010 р [18]. Організаторами цього разу виступило керівництво даного наукового закладу з ініціативи голови Одеського благодійного фонду імені Івана та Юрія Лип Г. Дольник. П'яті читання стали найбільшими за кількістю учасників із різних регіонів. В них взяли участь молоді і досвідчені науковці з Одеси, Кам'янця-Подільського, Дрогобича, Ізмаїлу, Острога, Києва, Сімферополя, Запоріжжя, Тирасполя та Вінниці. Тож, як бачимо, "Липівські читання", що проводились протягом десяти років, зазнали певних трансформацій:

від суто одеського до Всеукраїнського масштабу. Причому такий статус з'явився не лише у зв'язку з розширенням кола учасників, а й тому, що сама конференція з 2010 р. почала переміщатися по містах, з якими пов'язані біографії Лип (наступні, Шості "Липівські читання", за інформацією від Г. Дольник, заплановано провести у Львові з відвіданням могил видатних діячів).

Щодо збірок матеріалів конференцій, то варто зазначити, що вони дуже відрізняються одна від одної. Матеріали конференції "Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті" було видано в 2000 р. одеським видавництвом "Астропринт" накладом в 300 примірників. Зважаючи на те, що її було присвячено виключно Ю. Липі, її зміст був орієнтований на основні напрямки його діяльності і поділений на чотири розділи: суспільно-політичний, літературно-публіцистичний, медичний та окремо виділено біографічний розділ. Окрім того, в додатках в кінці збірки було вміщено статтю А.Пляченко (із незрозумілої причини її не долучено до інших розділів) про місце Ю. Липи в сучасному українському навчально-виховному процесі та кілька поезій митця. Всього в ній вміщено 20 статей і кілька віршів Ю. Липи із збірок "Суворість" та "Вірую". Збірка була скомпонована досить добре і не містить особливих похибок, проте певним недоліком є відсутність в більшості статей наукового апарату і посилань.

Збірку Других "Липівських читань", як вже зазначалося, досі не втілено у друкований доробок. Матеріали Третіх "Липівських читань" видано через рік після конференції (2007 р.) під редакцією голови Благодійного фонду імені Івана та Юрія Лип Г. Дольник вже іншим одеським видавництвом "Друк" накладом 500 примірників. Матеріали, присвячені спадщині Івана та Юрія Липи, було поділено на два підрозділи: історичні і політологічні та культурологічні і філологічні аспекти. Всього 17 статей і передмова Т. Мейзерської. З них 3 статті присвячені Івану Львовичу, 12 – Юрію Івановичу і 2 – спільним моментам їхньої діяльності. Серед матеріалів відсутні тези згаданої доповіді С. Василенко. Яскравою відзнакою є надруковані зусиллями А. Мисечка та Т. Максим'юка світлини діячів, архівних матеріалів та обкладинок їх першодруків.

Матеріали Четвертих читань видано в "Українській Видавничій Спілці ім. Юрія Липи", що діє в Києві під керівництвом В. Рога. Він є автором вступного слова до збірки, в якому наголосив на важливості Одеси для формування творчих поглядів і взагалі особистості Ю.Липи [39]. Наклад збірки – 300 примірників, матеріали не розбиті на тематичні підрозділи, як в двох попередніх збірках, а подані разом. Причому із загальної кількості (26 статей) лише 4 присвячені І. Липі, 19 – Ю. Липі, 1 – спільним моментам, 2 – не відносяться до липознавства. Недоліком двох останніх

збірок також є мала увага авторів до посилань на матеріали, з яких взято інформацію.

Статті, пов'язані із П'ятими читаннями, не було видано окремою збіркою, а вміщено в "Наукові праці Кам'янець-Подільського університету", його філологічну частину. Це можна розцінювати як крок вперед для липознавства, адже статті оформлено, як належить у зв'язку з вимогами наукового видання, з іншого боку, відсутність окремої збірки може вказувати на регресивний розвиток конференції. Матеріали, присвячені Липам в даній збірці входять до п'яти тематичних розділів: 1) державотворчі, суспільно-історичні, геополітичні погляди Юрія Липи; 2) культурологічний й літературно-естетичні концепції Івана та Юрія Липи; 3) лірика Юрія Липи; 4) проза і драматургія Юрія Липи у контексті вітчизняної та світової літератури міжвоєнного двадцятиліття; 5) мовностилістичні особливості творчості Івана та Юрія Лип. Як зрозуміло вже із назв розділів, більшість статей присвячено Ю.Липі: 26 із 30 липознавчих розвідок, 3 – Івану Львовичу і одну – спільним аспектам їх біографій.

Фронтальний огляд публікацій всіх зазначених збірок дає підстави виділити такі їх напрямки: біографічний, політологічний та філологічний.

До біографічних із збірки "Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті" варто віднести статті О. Янчука, де увагу приділено питанню національного руху та участі в ньому Ю. Липи [48] та Т. Максим'юка, де акцентовано увагу на питанні становлення особистості Ю. Липи під впливом оточення [29]. Сюди ж можна віднести і розвідки В. Волянського [7] та І. Нечитайла [38], присвячені лікарській діяльності Юрія Івановича. В збірці Третіх читань біографію діячів досліджено в статтях А. Мисечка, який висвітлив відносини І. Липи із М. Литвиновичем на тлі доби за матеріалами їх листування [33]. Одна із двох статей в збірці О. Янчука висвітлює студентський період Ю.Липи. Але знову ж таки, використавши дуже рідкісні архівні і видані в діаспорі матеріали, автор оформив без посилань на джерела [49]. Також важливий аспект діяльності видатних постатей досліджено в статті М. Максим'юка [28]. Лише дві біографічні статті в матеріалах Четвертих "Липівських читань": А.Мисечка, яка вносить в науковий світ інформацію, присвячену лікарській практиці І. Липи і заснуванню та управлінню ним лікарні в селі Дальник [36]. А також розвідка О. Янчука, яку присвячено стосункам між двома посталями національного руху: Ю. Липою та М.Мухиним – з використанням спогадів і листування між ними [50]. Деяко "багатшими" біографічними розвідками є останні читання, проведені в Кам'янці-Подільському. Зокрема, місцевий дослідник О. Завальнюк визначив роль Кам'янець-Подільського університету в житті

батька й сина Лип [17]. О. Баган звертається до теми стосунків Ю. Липи з Д. Донцовим, орієнтуючись при цьому як на ідеологічний, так і на міжособистісний фактор [2]. О. Шишко зробив актуальний для дослідження діяльності І. Липи історіографічний нарис його публікацій в 1917 р. Чим засвідчив активну позицію діяча в період початку революційних подій [46]. Стаття Л. Третяка містить спробу визначити на базі спогадів основні компоненти, що вплинули на формування світогляду І. Липи. Автор робить наголос на перебуванні діяча в Харкові, що був, на його думку, одним з головних центрів національного руху, тому і став місцем створення "Братерства Тарасівців" [45].

Політологічні аспекти є значно популярнішими серед дослідників, про що свідчить кількість статей даної тематики в кожній із збірок. В першій вони представлені працями І. Белебехи, В. Барладяну-Бирладника, Т.Мейзерської та І.Хижняка. В них на базі основних геополітичних та публіцистичних праць Ю.Липи висвітлено деякі моменти його поглядів на державу, історію та міжнародне становище українських земель [5]. З Третіх читань сюди віднесемо статті істориків Т. Гончарука, О. Кушніра, О. Музичка, В.Савченка [10]. Вони прослідкували економічні, публіцистичні, антиросійські та краєзнавчі аспекти праць Ю.Липи. Четверті читання містять такий політологічний доробок: статтю М.Гнатюка, в якій йдеться про завдання, які ставив перед собою Ю.Липа як поет та політичний мислитель [9]; статтю О.Кушніра із нарисом філософсько-геополітичних передбачень в розвитку Європи [26] та І.Дружкової із політологічним аналізом місця ідей Ю.Липи в сучасних політичних науках. В ній підкреслено важливість знання ідей мислителя, які дуже часто є майже недоступними для студентів [15]. Збірка П'ятих "Липівських читань" налічує сім статей політологічного характеру. Зокрема, Л.Громика та О.Кушніра із заувагами до "Всеукраїнської трилогії" Ю.Липи [12]; О.Бикова, Я.Поліщук, В.Товкайла і С.Товкайла з пошуками моментів національної і релігійної ідентичності в працях Юрія Липи [3] та стаття О.Красуцького, в якій автор аналізує творчість Ю.Липи з точки зору філософських концепцій XIX ст. [23].

Переважна частина доробку, вміщеного в збірках матеріалів "Липівських читань", представлена саме філологічними, переважно літературознавчими статтями. Варто відзначити появу певної когорти одеських дослідників літературознавчих аспектів липознавства. Це Т.Ананченко, Т.Мейзерська, О.Янчук та М.Васьків – їхні статті присутні переважно в усіх збірках. Вони продовжують літературознавчу сторінку в дослідженнях батька й сина Лип не лише в межах збірок матеріалів читань, а й інших наукових та науково-популярних видань.

Виключенням в такій класифікації є наукові статті одеських істориків О.Музичка та Т.Гончарука, які присвячені іншим діячам. Та причина їхньої присутності в збірці Липівських читань очевидна. В статті О.Музичка йдеться про одеського українського історика і педагога П.Клепацького, біографія якого тісно переплітається із українським національним рухом, що набув чималого розвитку в Одесі під впливом діяльності, не в останню чергу, Івана та Юрія Лип [37]. Це стосується і статті Т.Гончарука, в якій проаналізовано деталі політичної кар'єри П.Климовича, який був міністром фінансів уряду Центральної Ради в 1918 р. Причому автор постійно наголошує на схожих моментах із ще одним міністром в уряді Директорії – І.Липою, а також звертає увагу на участь П.Климовича в діяльності "Просвіти" та українських видань, де могли перетинатися ці визначні особистості [11].

Поряд із зазначеним вище необхідно визначити і кількісні показники добірки, вміщеної на сторінках "Липівських читань" разом із збіркою "Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті". Матеріали вказаних збірок містять 92 статті – 41 друкований аркуш. З них Іванові Львовичу присвячено 10, Юрію Івановичу – 76, спільним моментам біографій – 4.

З 10 статей, присвячених Івану Липі, біографічними є половина: дві статті А.Мисечка [33], а також Ю.Сисіна [42], О. Шишка [46] – присвячені одеському періоду І.Липи і розвідка Л.Третяка, що торкається студентських років діяча. З 76 статей, що торкаються Ю.Липи, 12 – біографічні: три статті О.Янчука (одна стосується одеського періоду [48], інші – міжвоєнної доби [49]), дві Т.Максим'юка (одна стосується одеського періоду [29], інша – міжвоєнної доби [28]), крім того, до одеського періоду відносяться статті: А.Мисечка [34], В.Савченка [40], А.Шишкової [47]; до міжвоєнної і воєнної доби: О.Багана [2], Н.Миронець [32], І.Нечитайла [38] та окремо можна виділити – історіографічну розвідку З.Старкової [43]. Із зазначених праць більшість написано у науковому форматі.

Всього на сторінках збірок вміщено статті 67 авторів. Найбільше статей надрукував О.Янчук (три історичні та дві літературознавчі), О.Кушнір (чотири історико-політологічні), Т.Мейзерська (три літературознавчі та одна передмова), А.Мисечко (три історичні). Ці дослідники всі є одеситами, як і більшість інших авторів досліджень, вміщених в збірках "Липівських читань". Це залишає на сьогодні певну першість у дослідженні спадщини Івана та Юрія Лип за південним регіоном.

Таким чином, "Липівські читання", що проводяться близько десяти років, мають чималий вплив на розвиток біографістики в Одесі та Україні в цілому. Читання пройшли свою еволюцію і сформували певне коло

своїх учасників, переважно із одеських наукових установ. Матеріали, вміщені у виданих збірках "Липівських читань", можна вважати цінним джерелом для ознайомлення та популяризації спадщини батька й сина Лип. Щодо цінності для історичної науки, то лише певна частина матеріалів може використовуватися науковцями: причиною чого виступає велика кількість публіцистичних статей та мало не постійна відсутність послань на джерела.

Stambol I.I.

"LYPIVSKY READING" – THE LATEST ACHIEVEMENTS OF ODESSA BIOGRAPHICAL STUDIES

The article examines the development one of the directions of Ukrainian biographical in Odessa – "lypoznavstvo" – biography, legacy and influence in certain branches of social science by Ivan and Yuriy Lypa. The basic trends in research figures published in the last decade in the collections of material "Lypivsky readings".

Key words: Ivan and Yuriy Lypa, "Lypivsky readings", biographical studies.

Стамбол И.И.

"ЛИПОВСКИЕ ЧТЕНИЯ" – НОВЕЙШИЕ ДОСТИЖЕНИЯ ОДЕССКОЙ БИОГРАФИСТИКИ

В статье проанализировано развитие в Одессе одного из направлений украинской биографистики – "липознавства" – биографии, наследие и влияние на определенные отрасли обществоведения Ивана и Юрия Лип. Рассмотрены основные тенденции в исследованиях данных деятелей, опубликованных за последнее десятилетие в сборниках материалов "Липовские чтения".

Ключевые слова: Иван и Юрий Липы, "Липовские чтения", биографистика.

Джерела та література

1. Ананченко Т. Липівські читання в Одесі // "Слово Просвіти". – 2006. – ч. 20 (345) 18-24 травня.

2. Баган О. Юрій Липа та Дмитро Донцов: змагання ідей чи особистостей? // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 21. – Кам'янець-Подільський, 2010. – С.8-9.

3. Бикова О. Спроба осмислення національної буттєвості в публіцистиці Юрія Липи; Поліщук Я. Київ як художній текст та ідеологічний концепт; Товкайло В., Товкайло С. Юрій Липа – сподвижник української культури і державотворення; Товкайло В. Релігійний світогляд українців як одна із підвалин української державності у поглядах Юрія Липи. // Наукові праці

Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 21. – Кам'янець-Подільський, 2010.

4. Биковський Л. (далі – його ж). Апостол новітнього українства // Чорноморський збірник. – Жанева, 1946; До проблематики життя і творчості Юрія Липи // Юрій Липа (1900-1944) // Свобода. – 1950. – Ч.303. – 20 ард.; Спадщина про Юрія Липу // Літ.-наук збірник. – Нью-Йорк, 1952. – Ч.1; Юрій Липа як політик у практиці // Нові дні. – 1952. – Ч.30; Юрій Іванович Липа: (Життєписні доповнення) // Нові дні. – 1953. – Ч.36.; Публіцистика Юрія Липи: Спогади, твори, заваги // Розбудова держави. – 1955. – Ч.1(16), Ч.2; Юрій Іванович Липа, 1900-1944: Спроба життєпису // Український історик. – 1964. – Ч. 2-4; 1965. – Ч.1-2.

5. Белебеха І. Юрій Липа як приклад еволюції політичної думки; Бирладяну-Бирладник В. Геополітичні погляди Юрія Липи; Мейзерська Т. "Призначення України" Юрія Липи: проблема державності і міфологізація історії; Хижняк І. Про концепцію національної ідеї у творчості Ю.Липи // Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті ХХ ст.: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Одеса: Астропринт, 2000.

6. Васьків М. Проблема жанрової сутності роману у віршах І.Багряного "Скелька" // Вісник Запорізького національного університету. – 2008. – № 2. – С.33-43.

7. Волянський В. Видатний одесит, добрий лікар та психоаналітик української ментальності.. // Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті ХХ ст.: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Одеса: Астропринт, 2000. – С.102-105.

8. Гаврилюк І. Незабутній. Пам'яті Івана Липи. – Одеса-Каліш, видавництва "Народний стяг", 1926; Огієнко І. Світлий пам'яті Івана Липи // Кур'єр Крив басу. – серпень. – 1998. – С.124 – 133; Дорошенко В. Доктор Іван Липа // Діло. – 1923. – 16 грудня

9. Гнатюк М. Позбутися комплексу меншовартості // Четверті Липівські читання. – С.7-14.

10. Гончарук Т. Юрій Липа про значення України як перехрестя міжнародних торговельних шляхів; Кушнір О. Стаття Юрія Липи "Союз визволення України"; Музичко О. Сприйняття Росії та російсько-українських відносин у науково публіцистичній спадщині Юрія Липи; Савченко В. "Союз української молоді" Одеси і "спілки визволення України" // Треті Липівські читання: 36. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції / упоряд. Г. Дольник. – Одеса: Друк, 2007.

11. Гончарук Т. Петро Титович Климович: один з когорти одеситів-міністрів українських урядів 1917-1921 рр. // Четверті Липівські читання: 36. Матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції / упоряд. Г. Дольник. – К.: Укр. видавнича спілка ім. Ю. Липи, 2009. – С.148-162.

12. Горомик Л. "Всеукраїнська трилогія" Юрія Липи: Модель націогенезу; Кушнір О. Концепція історії України у "Всеукраїнській трилогії" Юрія Липи //

Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 21. – Кам'янець-Подільський, 2010.

13. Гуменецька М. Знамено Юрія Липи // Юрій Липа. Збірник статей і матеріалів, приурочених 100-літньому ювілею з дня народження / упоряд. Скрипник І. – Івано-Франківськ: Факел, 2000. – С.112-113.

14. Домащенко Л. "Всеукраїнська Трилогія" Юрія Липи: геополітичний ракурс // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: філософія, політологія. – 2007. – № 84-86. – С.166-168.

15. Дружкова І. Політичні концепції Ю.Липи та політологічна навчально-методична література сучасної України. – Там само. – С. 171-177.

16. Завальнюк О. Кам'янець-Подільський університет – осередок і опора національного відродження України у 1918-1920 роках // Пам'ять століть. – 2010. – № 3. – С. 198-209.

17. Завальнюк О. Кам'янець-Подільський Державний український університет в житті Івана та Юрія Лип (1919-1920 р.) // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 21. – Кам'янець-Подільський, 2010. – С.3-6.

18. Звіт про науково-організаційну діяльність Академії Наук вищої освіти України в 2010 р. – К.,2010. – С.85.

19. Кракалія Р. До людей з книжкою (Благодійному фонду Івана та Юрія Лип виповнилося рік) // Чорноморські новини. – 11 листопада, 2000.

20. Кракалія Р. Шляхами двох видатних одеситів // Чорноморські новини. – 2008. – 3 травня.

21. Кракалія Р. "Як моря даль – розгорнена праця" // Чорноморські новини. – 2006. – 13 травня.-С.6.

22. Кракалія Р. "Я міст до тебе, Україно"(Вчора минуло 100 років від дня народження Юрія Липи) // Чорноморські новини. – 2000. – 6 травня.

23. Красуцький О. Концепція надлюдини у творчості Юрія Липи. – Там само. – С.49-51.

24. Кучеренко С. Іван та Юрій Липи у культурному та політичному житті України (наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст.) // Українська біографістика. Вип.8. – К.,2011. – С.248-263.

25. Кучеренко С. Організація індивідуальної роботи студентів під час вивчення історії краю // Краєзнавство. – 2011. – № 3. – С.70-76.

26. Кушнір О. Тема кризи Європи напередодні Другої світової війни в публіцистиці Юрія Липи. – Там само. – С.130-148.

27. Липа Ю. Тарасівці й Галичина // Календар для всіх. – Львів,1937. – С.74.

28. Максим'юк Т. Українське видавництво "Народний стяг" (Львівський період) – Там само. – С.22-28.

29. Максим'юк Т. Юрій Липа в оточенні засновників "Братерства Тарасівців" // Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті ХХ ст.:Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Одеса: Астропринт, 2000. – С.77-82.

30. Мейзерська Т. Передмова // Треті Липівські читання: Зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції / упоряд. Г.Дольник. – Одеса: Друк, 2007. – С.4.

31. Мейзерський М. Кого прирікаємо на забуття? // Чорноморські новини. – 2004. – 2 липня.
32. Миронець Н. Листи Юрія Липи до Марії Донцової) // Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті ХХ ст.. – С.89-96.
33. Мисечко А. До взаємин Івана Липи і Михайла Литвиновича у першій чверті ХХ століття // Треті Липівські читання. – С.29-38.
34. Мисечко А. До витоків становлення Юрія Липи // Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті ХХ ст.. – С.97-101.
35. Мисечко А. Іван Липа – двічі міністр // Чорноморська хвиля Української революції: провідники національного руху в Одесі у 1917-1920 рр. / відп.ред. В.Хмарський. – Одеса: ТЕС, 2011. – С.99-100.
36. Мисечко А. Іван Липа – засновник лікарні у с.Дальник // Четверті Липівські читання. – С.88-92.
37. Музичко О. Український історик, просвітянин та педагог Павло Григорович Клепацький (1885 – після 1938 року) // Четверті Липівські читання. – С.102-113.
38. Нечитайло І. Юрій Липа як лікар // Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті ХХ ст.:Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Одеса: Астропринт, 2000.- С.107-111.
39. Рог В. Відчути своє призначення // Четверті Липівські читання: 36. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / упоряд. Г. Дольник. – К.: Укр.видавнича спілка ім. Ю.Липи, 2009. – С.5.
40. Савченко В. "Союз української молоді" Одеси і "спілки визволення України" // Треті Липівські читання. – С.56-60.
41. Савчук І. Останні дні Юрія Липи. – Там само. – С.184-185.
42. Сисін Ю. І залишив по собі добрий слід... // Треті Липівські читання. – С.61-64.
43. Старкова З. Одеська преса про видатного українця Юрія Липу. – Там само. – С.84-88.
44. Томчук О.Ф. Біблійний код творчості поетів "празької школи" // Актуальні проблеми слов'янської філології. – Київ: Освіта України, 2008, Вип. 19: Лінгвістика і літературознавство. – С.483-490
45. Третяк Л. Чинники формування національної свідомості Івана Липи. – Там само. – С.42-44.
46. Шишко О. Публіцистична діяльність Івана Липи у 1917 році // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. – С.14-16.
47. Шишкова А. Джерела формування світогляду Юрія Липи // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. – С.17-21.
48. Янчук О. Одеський період діяльності Юрія Липи (1900-1918) // Творчість Юрія Липи в культурно-історичному контексті ХХ ст.:Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Одеса: Астропринт, 2000. – С.62-68.

49. Янчук О. Студентські роки Юрія Липи // Треті Липівські читання – С.65-71;

50. Янчук О. Юрій Липа у стосунках із Михайлом Мухиним // Четверті Липівські читання. – С.216-228.

51. Янчук О. Юрій Липа. Бібліографія(1917-1944) // Юрій Липа. Збірник статей і матеріалів, приурочених 100-літньому ювілею з дня народження / упоряд. Скрипник І. – Івано-Франківськ: Факел, 2000. – С.201-217; Липа Ю. Поезія / Уклав Є.Маланюк – Торонто: Українське Лікарське т-во Північної Америки, 1967. – 292 с.(На стор. 283-287 вміщена скорочена бібліографія творів Ю.Липи з книги Л.Биковського "Матеріали до бібліографії Ю.Липи – 1917-1948").

Штепко О.Ю.

УДК 94(477.74)(262.5)(210.7):930"1794/1845"

ДО ПАРАДИГМИ КУЛЬТУРНОГО ОСВОЄННЯ ОСТРОВУ ЗМІЙНОГО У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.: ОСТРІВ В СИСТЕМІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

У статті розглядається процес вивчення пам'яток острову Фідонісі (Зміїний) вітчизняними та іноземними вченими у першій половині ХІХ ст. та різні аспекти його сприйняття освоювачами Північного Причорномор'я.

***Ключові слова:** острів Фідонісі, дослідження, Одеське Товариство історії та старожитностей, періпл, античний храм.*

Історія острова Зміїний цікава й неповторна: вона дає нам можливість простежити процеси, що відбувалися на півдні нашої країни в певному замкнутому просторі, що підкреслює особливості його експлуатації. Різні аспекти історії вивчення острову знайшли відображення в роботах І.В. Тункіної [31, с. 30-32; 30, с. 23-62; 33, с. 401-416; 32, с. 186-201], С.Б. Охотнікова [24, с. 5-7; 2, с. 49-89; 5, с.537-562], І.В. Сапожнікова [29], В.М. Хмарського [35, с. 39-61, 100-101], першим досвідом узагальнення всіх наявних даних стала колективна монографія "Острів Зміїний: історія і археологія", на сторінках якої вченими Одеського національного університету імені І.І. Мечникова був представлений цілісний нарис історії острову; застосувавши комплексний підхід, автори спробували виявити особливості його освоєння в різні історичні епохи та, розглянувши повному вже відомі факти, відтворити зміни сприйняття острову населенням Північно-Західного Причорномор'я [23].

Одним з найцікавіших етапів його освоєння справедливо вважається перша половина ХІХ ст. – період, коли острів перестає бути об'єктом військо-